

3. Население Бельгии. URL: <https://countrymeters.info/ru/Belgium> (дата обращения: 11.05.2020).
4. Население Великобритании. URL: [https://countrymeters.info/ru/United_Kingdom_\(UK\)](https://countrymeters.info/ru/United_Kingdom_(UK)) (дата обращения: 11.05.2020).
5. Отпускай! Государства по всему миру освобождают заключенных перед неизбежной эпидемией в тюрьмах. URL: <https://zona.media/article/2020/03/27/prisons> (дата обращения: 11.05.2020).
6. Стрельцов Є. Л. Реформа кримінального законодавства України: осінні роздуми. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 100 с.
7. Тацій В., Борисов В., Тютюгін В. Стабільність як умова ефективності законодавства про кримінальну відповідальність. *Голос України*. 2013. 5 квіт. (№ 66). С. 4-5.

Ключові слова: кримінальне законодавство, кримінальна юстиція, позбавлення свободи, законодавча техніка.

Ключевые слова: уголовное законодательство, уголовная юстиция, лишение свободы, законодательная техника.

Key words: criminal law, criminal justice, imprisonment, legislative technique.

ТУЛЯКОВ ВЯЧЕСЛАВ ОЛЕКСІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
проректор з міжнародних зв'язків, професор кафедри кримінального права,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
суддя ad hoc Європейського суду з прав людини*

СЕНСИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В ЕПОХУ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Сенси сучасного кримінального права мінливі та непередбачувані. Вони вимагають від дослідників креативних пропозицій щодо вирішення проблем нормативного визначення кримінальних правопорушень, покарань та інших заходів кримінально-правового реагування. Сенси кримінального права загалом може розглядається як певна форма свободи реалізації кримінальних правовідносин, заснована на справедливості та гуманізмі застосування державного примусу, що підкріплений відповідними гарантіями охорони суб'єктивних прав [1]. Саме через сенси розкривається концептуальне завдання кримінального права як універсального механізму захисту та забезпечення безпеки держави, суспільства особи від кримінальних правопорушень [2].

З одного боку це вимагає передбачуваності та обізнаності громадян у заходах кримінально-правового примусу (ЕCHR *Kafkaris vs Cyprus*, § 150). З другого боку, кримінально-правова норма – це текст, елемент культурного осередку, який, будучи визнаний державою, має бути певним чином інтерпретованим та інтеріорізованим у свідомості фахівців та громадян, відтворюючи відповідне правило поведінки, підкріплене належною заборонаю. Звідси регулятивна функція кримі-

нального права полягає у взаємодії існування певної кількості правових моделей та регуляторів бажаної поведінки і з боку законодавця, і з боку відносно самостійних від писаного кримінального закону корелюючих правил життєдіяльності індивіда (соціальної спільноти). На жаль, з точки зору сучасної методології постмодерну, ці заборони загалом асиметричні. Людина чи група активістів іншим чином формує відповідь на питання: «Що таке добре?», ніж держава.

До того ж державі в умовах кризи чи безладу, спричиненого соціальними, політичними чи іншими дисбалансами, простіше та вигідніше відійти від певних гарантій свободи особистості, захисту прав людини. Відомо, що стаття 15 (дерогація в надзвичайний час) Європейської конвенції з захисту прав людини передбачає, що у час надзвичайних ситуацій, що загрожують життю нації, будь-яка Висока Договірна сторона може вжити заходів, що відступають від своїх зобов'язань за цією Конвенцією.

Сьогодні з метою забезпечення життєво важливих інтересів суспільства і держави в умовах поширення коронавірусної хвороби (COVID-19) Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та інші органи державної влади вимушені приймати рішення, які становлять певний відступ від зобов'язань України за Європейською Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод у тому числі й з питань захисту власності, особистої свободи, тощо.

З урахуванням вимог Конвенції це потребує прийняття відповідної заяви на рівні Верховної Ради. Україна вже мала такий досвід. Так, 5 червня 2015 року Україна повідомила Генерального секретаря Ради Європи, що, враховуючи надзвичайну ситуацію в країні, влада України вирішила використовувати статтю 15 Європейської конвенції з прав людини для дерогації деяких прав, закріплених в Конвенції [3].

Відомо також, що у березні та квітні 2020 року, в умовах пандемії COVID-19, Латвія, Румунія, Вірменія, Республіка Молдова, Естонія, Грузія, Албанія та Північна Македонія повідомили Генерального секретаря Ради Європи про своє рішення використовувати статтю 15 Конвенції. За даними Європейського суду з прав людини, на початок квітня 2020 р. вісім інших держав-учасниць Європейської конвенції з прав людини - Албанія, Вірменія, Франція, Грузія, Греція, Ірландія, Туреччина та Великобританія покладаються на своє право дерогації з урахуванням вимог Конвенції [4].

Проте досі ніяких кроків ані законодавець ані Президент не зробили, окрім введення заходів адміністративної відповідальності із санкціями та обмеженнями, що перевищують відповідний рівень кримінально-правового впливу без (!) забезпечення належного правового захисту та з порушенням вимог передбачуваності та обізнаності закону. Це, вочевидь пов'язане із практикою заміни норм та сенсів кримінального права зловживаннями владою та зловживаннями правом з боку органів державного управління. Виникає становище, за яким кримінально-правова норма не реалізується, бо регулятор не співпадає із аттрактором, та/або реакція на регулятор загалом не може бути передбаченою.

У такому вигляді проблематика рекодифікації кримінального законодавства держав у транзиції з метою внесення змін, які істотно перетворюють симетрію, структуру правової регламентації кодексу, його інститути та механізми реалізації, основні сенси з урахуванням практики застосування Європейської конвенції з захисту прав людини та основних свобод та конституційної реформи в цілому [5], залишається невирішеною, чи з'ясується паліативними заходами дисциплінарного чи адміністративного примусу. До того ж відсутність вимог «якості закону» щодо визначення правопорушення або покарання, котре має за нього застосовуватись, спричиняє порушення статті 7 Європейської конвенції з захисту прав людини. Механізми гарантій прав і свобод людини в окремих країнах із застосуванням заходів кримінально-правового впливу повинні бути більш окресленими та визначеними з урахуванням процедурної практики ЄСПЛ. Це стосується, насамперед, окреслення нових сенсів права у відповідності з новими пілотними рішеннями проти України (ЄСПЛ, Петухов проти України (2), 2019, № 41216/13).

Список використаної літератури:

1. Тимофеева Л.Ю. Гуманістична парадигма: досвід виклики та перспективи кримінального права України. Харків: Право, 2020. С. 264.
2. Понятовская Т.Г. Концептуальные основы уголовного права России. История и современность : дис. ... д.ю.н. Казань, 1996. С. 112.
3. Про Заяву Верховної Ради України «Про відступ України від окремих зобов'язань, визначених Міжнародним пактом про громадянські і політичні права та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод» : Постанова Верховної Ради України від 21 травня 2015 року № 462-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/462-19#n9>.
4. Derogation in time of emergency. Press Unit of the European Court of Human Rights, April 2020. URL : https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Derogation_ENG.pdf.
5. Туляков В. А. Генезис уголовного права и диалектика рекодификации *Правове життя сучасної України*. Одеса : Фенікс, 2012. Т. 2. С. 211-213; *Право и современность*: сборник научных статей / отв. ред. Г.А. Есаков ; Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики», Факультет права. Москва: Проспект, 2016. Вып. 6. 158 с.

Ключові слова: сенси кримінального права; зловживання правом; зловживання владою; принцип законності; дерогація.

Ключевые слова: смыслы уголовного права; злоупотребления правом; злоупотребления властью; принцип законности; дерогація.

Key words: criminal law senses; misuse of law; abuse of law; legality principle; derogation.